

Šiomet pasauliniu mastu minimas genialaus kompozitoriaus ir pianisto Fryderyko Chopino gimimo 200 metų jubiliejus. Daug šiai sukakčiai skirtų koncertų įvyko ir Lietuvoje. Apie Lenkijos instituto Vilniuje rengiamą tarptautinį koncertų ciklą „F. Chopino salonas Vilniaus paveikslų galerijoje“ pasakoja programos sudarytoja, pianistė, F. Chopino kūrybos interpretatorė Šviesė Čepliauskaitė.

Fryderykas Chopinas ir jo muzikos salonas Vilniuje

Šviesė Čepliauskaitė

Žvilgsnis į kompozitoriaus kūrybą.

Fryderykas Chopinas (1810-1849) dažnam klausytojui asocijuojasi su ilgesingomis ir dainingomis jo noktiurnų melodijomis. Perėmęs pianistinės kantilenos tradiciją iš ją populiariusio Johno Fieldo (1782-1837), Chopinas ją išstobulino, suteikdamas fortepijono klavišams galimybę išgauti garsus, artimus žmogaus balsui, garsus įsiskverbiančius į sielą ir pažadinančius joje pačius slapčiausius jausmus. Kaip rašė George Sand (1804-1876): „Chopino genijus jausmais ir sukeliama jauduliu yra giliausias ir turtingiausias iš visų kada nors egzistavusių. Jo dėka instrumentas prabyla amžinybės kalba; dažnai dešimtyje eilučių, kurias ir vaikas sugebėtų sugroti, jis sutalpina neišmatuojamo taurumo poemas, neprilygstamos energijos kupinas dramas.“

Romantizmo polėkių kupino XIX-ojo amžiaus pradžioje pradėjęs kurti *brillant* maniera, Chopinas sugebėjo techniškai sudėtingai faktūrai, efektingiems pasažams įkvėpti tokios jausmų gelmės ir išgyvenimų intensyvumo, jog tai ryškiai išskyrė jo muziką tuomet karaliausių pianistų-virtuozų kūrybos kontekste. Pasak jo amžininko poeto Heinricho Heines (1797-1856): „Jis (Chopinas) ne tik virtuožas, bet ir poetas, galintis išreikšti poeziją, gyvenančią jo sieloje; niekas kitas nesukelia tokio džiaugsmo, kaip jis, kuomet sėda prie fortepijono ir improvizuoja. Tuomet jis yra ne lenkas, ne prancūzas, ne vokietis; tuomet išryškėja daug aukštesnė jo kilmė, iš tos pat šalies, kaip ir Mozartas, Rafaelis, Goethe: užburtoji poezijos karalystė – štai kas jo tikroji gimtinė. ...Klausydamasis Chopino pamirštu, kad groja pianistas, ir panyru harmoningon muzikos bedugnėn, paskęsdamas skausmingame malonume, kurį sukelia jo kūriniai – tiek pat rafinuoti, kiek ir gilūs.“

Visą gyvenimą Chopinas domėjosi ir opera: lankė Operos teatrą gyvendamas Varšuvoje, ir Paryžiuje stengėsi nepraleisti spektaklių, ypatingai žavėjosi savo gero draugo Vincenzo Bellinio (1801-1835) kūryba ir bandė vokalinės muzikos linijos lyrizmo tėkmę perkelti į fortepijoninę faktūrą. Mat būtent fortepijonas buvo tas instrumentas, kuris geriausiai atliepė Fryderyko kūrybinius ieškojimus ir atradimus.

Chopinas kūrė ir kamerinę muziką – pirmieji jo bandymai šioje srityje susiję su 1829 m viešnage kunigaikščio Antano Henriko Radvilos (1775-1833) dvare Antonine, kai mokydamas muzikos jo dukteris ir bendraudamas su šiuo garsiu menų mecenatu, kompozitoriumi ir violončelininku jis sukūrė Polonezą op. 3, o tų pačių metų rudenį užbaigtą Trio op. 8 dedikavo pačiam kunigaikščiui.

Nelengva buvo atsispirti tėvų, mokytojų, draugų ir net paties Adomo Mickevičiaus (1798-1855) skatinimams parašyti operą ar oratoriją. Taikliausiai šią situaciją įvertino jo kolega ir bičiulis Ferencas Lisztas (1811-1886): „Turtingas, gilus ir taurus Chopino genijus galėjo ryškiai suspindėti erdvioje orkestrinėje plotmėje. Jis turėjo pakankamai įdomių, gausių ir aiškių idėjų, kurios būtų puikiai įveikusios instrumentuotės pinkles. Atsisakydamas orkestro griausmo, Chopinas savo mintis patikėjo klavišams. Iki šiol dar niekas nesugebėjo tinkamai įvertinti šių kūrinių muzikinių linijų subtilumo, nes mūsų laikais priimta manyti, jog didžiuoju kompozitoriumi vertas vadintis tik tas, kurio kūrybinį palikimą sudaro pusė tuzino operų, tiek pat oratorijų ir pora simfonijų.“

Retas jo laikmečio pianistas-kompozitorius apsiribojo kūryba vien tik fortepijonui, ir nei vienas taip puikiai neatskleidė jo galimybių, kaip Chopinas. Sekdamas savo kolegų ir konkurentų kūrybą, domėdamasis naujais atradimais tobulinant fortepijono technines galimybes, Chopinas ieškojo vis naujų išraiškos priemonių, galinčių įkūnyti jo mintis. Gyvenimo ir kūrybos iššūkiai, meilės patyrimai, nostalgija ir prisiminimai apie gimtąjį kraštą, kuriame liko visa jo šeima bei vaikystės ir jaunystės draugai, išsiliejo naujais žanrais ir formomis: mazurkos, baladės, polonezai, scherzo praturtino fortepijoninę literatūrą lenkiškais ritmais ir melodiniais vingiais, epiniais pasakojimais, dramatiniais išgyvenimais, emociine gelme, – visa tai tapo tarsi kompozitoriaus vizitine kortele. R. Schumannas (1810-1856) rašė: „Kad ir ką sukurtų Chopinas, septintame ar aštuntame takte sušuksime: „Tai jis!“ Chopinas yra ir liks drąsiausia ir išdidžiausia poetine epochos dvasia.“

Tuo metu Felixas Mendelssohnas (1809-1847) taip įvertina Chopino ieškojimus: „Chopinas dabar yra vienas iš geriausių pianistų, jis yra toks fortepijono novatorius, kaip Paganinis smuiko, ir išdarinėja nuostabius dalykus, kurie atrodytų esantys neįmanomi.“ Taikliai 1856 m., jau po Chopino mirties, laikraštyje „Gazeta Warszawska“ pastebėjo Józefas Kenigas: „Chopinas mums yra daugiau ateities nei dabarties muzika. Praeis nemažai laiko, kol jį suprasime ir pajusime taip visuotinai, kaip dabar jį garbiname.“

F. Chopino salonas Vilniaus paveikslų galerijoje

Tad kaip Chopino muziką girdime mes, XXI -ojo amžiaus žmonės? Gyvam ryšiui su genialaus kompozitoriaus kūryba ir skirtas muzikinis „F. Chopino salonas Vilniaus paveikslų galerijoje“, duris romantinės muzikos gerbėjams atversiantis balandžio 15 dieną. Šis tarptautinis devynių koncertų ciklas – Lenkijos instituto Vilniuje dovana Vilniaus ir Lietuvos publikai, pažymint Fryderyko Chopino 200-ojo jubiliejų.

Balandžio – gruodžio mėn. „F. Chopino salone“ koncertuos pianistai Amir Tebenikhin (Kazachstanas), Masako Ezaki (Japonija), Maciej Piotrowski (Lenkija), Motoki Hirai (Japonija), Andriy Kutasevych (Ukraina), Vaida Kirvelytė, Šviesė Čepliauskaitė ir Aidas Puodžiukas, operos solistė Magdalena Idzik (mecosopranas, Lenkija), stygininkai Dainius Puodžiukas (smuikas), Ieva Sipaitytė (smuikas), Rūta Tamutytė (violončelė) ir Robertas Bliškevičius (altas).

Greta Fryderyko Chopino kūrinių skambės Johanno Sebastiano Bacho (1685-1750), Ferruccio Liszt (1811-1886), Claros Schumann (1819-1896), Juliuszo Zarębskio (1854-1885) opusai fortepijonui solo, Henryko Wieniawskio (1835-1880) ir Onutės Narbutaitės (1956) kameriniai kūriniai bei Stanisława Moniuszkos (1819-1872), Władysława Żeleńskiego (1837-1921), Stanisława Niewiadomskio (1857-1936) ir Mieczysława Karłowicziaus (1876-1909) dainos.

Spalio mėn. koncerte klausytojai turės unikalią galimybę išgirsti vienintelio Lietuvoje Dainiui Sverdiolui priklausančio istorinio instrumento „STÖCKER“ (1863 m.) skambesį. Iš tūkstančio Theodoro Stöckerio (1811 – 1878) pagamintų fortepijonų šiandien tik septyni tinkami grojimui. Panašios mechanikos fortepijonais skambino ir F. Chopinas.

„F. Chopino salonas“ įsikurs istorinėje didikų Chodkevičių rūmų salėje. Čia atkurto XIX amžiaus Vilniaus klasicistinių rūmų ampyro stiliaus interjero, eksponuojamų baldų, paveikslų ir skulptūrų unikaloje aplinkoje lankytojai pateks į vizualią F. Chopino laikų atmosferą, nuolat vykstančių koncertų ir kultūrinių renginių kūrybinę erdvę, kur nėra scenos ir salės, kur istorinė erdvė neatrigoja atlikėjo ir klausytojo, o viskas ir atliekama, ir klausoma vienu ritmu. Į koncertų dalyvius nuo rūmų sienų žvelgia žymūs XIX a. vilniečiai - universiteto profesoriai, dvasininkai, gydytojai, finansininkai, pramonininkai, muzikai ir literatai, - kurių portretus sukūrė Vilniaus meno mokyklos dailininkai: Jonas Rustemas (1762-1835), Andrius Valinavičius (1792-1853), Aleksandras Slendzinskis (1803-1878), Karolis Ripinskis (1809-1892), Valentinas Vankavičius (1800-1842) ir kt. Jie primena, kad F. Chopino gyvenimo laikotarpiu ne tik Paryžius ar Varšuva, bet ir Vilnius buvo kultūros ir mokslo centras.